

Vázlat Kormos Istvánról

Egy garabonciás jár köztünk. Felleghajtójával szelet kavar, sárga esőt hoz, megállítja röptében a hollót, magához kezésíti a vizeket, a napot, a holdat, medvévé, sárkánnyá varázsolja a cséplőgépet, füttyögni tanítja a csukát, két lábon métázó nyulak közt furulyál. De ez a hókuszpókuszt rajzolószó, szalmahajú, hegyes orrú fickó nagyon szeretnivaló. Akár pendelyes kisjézusnak, megtéllábas kisistennek, ígéretes angyalnak is képzelhetjük, aki ráadásul nem is kalimpál koszos lábaival, mikor Menyhért király a nyaka közé veszi. Mindenfelével tele feje körül mindig ott zizeg a „fehér legendalap”. Mert Kormos István folytonosan mesét kohol. Igaz, csak egy picit lódit. Éppen csak megbillenti a valóságot, s az máris tündéri derengésbe fordul. Világában minden vaskosan valódi, nyers és szögletes, de minden elmozdul egy kicsit, s egyszerre látni fogható testét, s mellette, mögötte homályló árnyalakját.

Egyetlen szavára elhisszük, hogy a pendelyben karikázó kislány Ráskay Lea, s hogy „hajdanvolt fű-fickó idejében” a kódexes fenekű Sövényházi Márta hívta cicerélni, hogy Beatrix királyné „csizmás csöpp úkunokáját” körülcsudálja egy számára, s kétségtelenül meg is szólalna, ha nem volna teli szénával a szája. S mi sem természetesebb, mint hogy a foszlott sarus, csúcsos süveges pék, aki péklapátjával átdöfi „a sárkánykemence lánghasát”, maga Szent György lovag. De ha Szent Györgyöt profánul lerángatja az égből, rögtön jóvá is teszi a szentségtörést: a fonott pusztakalács, a szőke fejű zsemle olyan fényességgel ragyog, hogy nyugodtan az oltárra gondolhatjuk. Mert Kormos egyszerre profán és áhítatos, csak ezen is fordít egy kicsit: amit a tóthtihamérok szentnek prédikálnak, azon ő tiszteletlenül röhög, a profán dolgok köré meg glóriát kanyarít. Parasztszentképeket fest, otromba, szögletes, nagymarkú szentekkel, s a kép csupa vásári harsányság, élénk színekkel-fényekkel ragyog, s a szentek gubaszagú gyülekezete egy kicsit elrajzolva, kancsalul néz az olvasóra. Micsoda eleven búcsús-kolompos magyar—flamand nyüzsgést tud élénk büvölni! S micsoda édesen sajtó nosztalgiákat! A betlehemesek tarka zsvajában váratlanul felkápázzik „egy zsúptető szárnypróbája a messze morrogó tenger felé”, a franciaországi jumièges-i búcsú fényes-mélabús jelenetei meg az ásványárói, mecséri, lébényi képeket hívják elő az elsüllyedt időből.

Mert Kormos költészetének egyik titka, hogy mindenütt otthon van a világban, nyájasan komázik, parolázik lakóival, de szavaiban, mozdulataiban mindig ott lappang a hajdani gazdátlan-apátlan-anyátlan kiskölyök. Talán ezért szereti viszont a világ is: a tehéncsorda óvatosan áttülekedett a feje fölött, mikor kétévesen az utca porában játszott nevezetes fém hőmérőtokjával, a nők önkéntelenül megsimogatják immár ritkuló haját, ha elmennek mellette, s én jószívvel ütésben felejttem a bástyámat egy húszforintos profipartiban.

Ma, az antiköltészet divatja idején nem tudok nagyobb dicséretet mondani Kormosra, mint hogy költészete zavartalanul édes. Sohasem túlédes, mert tartalma, nyelve, formája mindig biceg egy kicsit. A lüktetés itt-ott kihagy; a sor szinkópásan félbemarad, vagy megduzzadva túlszalad és átbukik határán. Ez a költő — bocsánat a lejáratott szóért — érzi és közölni tudja a dolgok, helyzetek, szavak mágikus erejét. Természetes bájjal gajdol a mondókák félhalandzsa nyelvén, fellobbantja egy-egy valaha vagy sose hallott földrajzi név delejes sugárzását, költői anyaggá tudja hevíteni franciaországi élete bőröndcímkeit: Ertot, Flamanville, Les Pieux — olvassuk, és fel-felsikoltunk, mint valamikor

a jó Kazinczy. Igen, ez a költészet, ezek a csodát művelő varázsigék. Mert bármi felidézheti egy tündéri félálomvilág ízeit — vagy a légszomjas árvaságot, a fejtörős depressziót. A vállrándítóan hetyke dalok ideje elmúlt. Kormos ugyan igazában ma is dalokat ír — de milyen mások ezek a mostaniak! Az írásjelek nélkül eldünnyögött-sóhajtott-jajgatott-káromkodott versek mintha egy szüntelenül zengő dallamot erősítenének fel egy dalnyi időre. Mintha nem kezdődnének és nem érnének véget, előttük és mögöttük is van valami. Mikor az utolsó szó elhangzik, nem érezzük a pontot. Úgy tetszik: hangtalanul, sűrűlódás nélkül szólnak tovább. Látszólag egyszerű dalai nagyon is bonyolult szövésűek. Nem a népköltészetből magáévá formált motívumjátékra gondolok, az eltűnő, konokul újra felhangzó, kicsit módosuló képekre, szókapcsolatokra. Sokkal inkább arra a nehezen leírható valamire, amit az egyszerűség kedvéért versei zenéjének mondanék. De nem a szavak hangteste zenél itt, hanem az áhítatos vagy groteszk képek, a jóízű tájszavak, a természetes mozdulattal versbe emelt archaikus elemek, a könnyen áradó, de egy kicsit mindig el-elgáncsolt mondatok, és legfőképp a felfejthetetlenül sokágú tartalom. Kormos ezúttal is rászéd bennünket: azt hinnénk, hogy magános fuvolaszót hallunk, de ha jól odafigyelünk, kihalljuk belőle a fenséges orgonazúgást, a nyekegő dudát, a dübögő dobot — s bár nem tudom, milyen a hangjuk, biztosra veszem, hogy a szájdorombot, a csimpolyát, az ukulelét is. A szó mögött egy másik szó, a kép mögött egy másik kép, a dallam mögött egy másik dallam sejlik. Könnyen kibomló dalainak — mondjuk csak ki — borzongató mélységük van. Gondoljunk a Tél Normandiában izzó-fesztes-riadalmas képsorára, az Áfonya bizarr, humoros, gyöngéd eksztázisára, a Vonszornak piros delfinek zaklatott, ziháló, szárnyaszegett szárnyalására.

Ez a minden ízében földi költő erőfeszítés nélkül rúgja el magát a földtől, de legmagasabb hangjai is megmaradnak a föld természetes vonzásában. Minek óvatkodni? Tegyük közhírré nyugodt lélekkel, hogy Kormos István a dalnak, a chanssonak csak Apollinaire-hez, József Attilához, Weöres Sándorhoz fogható mestere.

FODOR JÓZSEF: ELMŰLÁS